

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ДОСЛІДНИЦЬКОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

Старжець Володимир Іванович

кандидат історичних наук,

*доцент кафедри історії, теорії держави і права та філософії,
Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-
гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

В умовах стрімкого збільшення обсягів суспільної інформації та інтенсивного оновлення наукових знань постає нагальна потреба у впровадженні інноваційних підходів до підготовки фахівців гуманітарних спеціальностей у вищих навчальних закладах. Розвиток компетентностей майбутніх вчителів історії щодо самостійної організації навчального процесу, базованого на дослідницькому підході, є важливою складовою їхнього професійного становлення.

Підготовка кваліфікованих спеціалістів у закладах вищої освіти України вимагає активного залучення студентів до навчально-дослідницької діяльності (НДД), що є важливим чинником підвищення фахового рівня випускників історичних спеціальностей [2, с. 248]. Оволодіння основами теорії, методології та технології наукового пізнання, а також їхнє застосування в суспільній практиці, дозволить випускникам вищої школи успішно інтегруватися в професійну діяльність. Ці навички сприятимуть адаптації до сучасних вимог реформування Нової української школи та забезпечать успішну реалізацію в педагогічній і науковій сферах.

Формуванню дослідницьких навичок самостійної, творчої діяльності у студентів історичних спеціальностей сприятиме активне використання проблемного та дослідницького підходів в освітньому процесі. Погоджуємося з думкою О. Попадич, що «у студентів, таким чином, формується уявлення про дослідження не просто як про набір приватних когнітивних інструментів, що дозволяють продуктивно вирішувати пізнавальні завдання, а як про спосіб контакту з навколишнім світом і навіть ширше – як стиль життя» [5, с. 224]. Тому сучасний освітній процес має ґрунтуватися не лише на фрагментарному включенні методів активного навчання в педагогічну практику, а на цілеспрямованій роботі з розвитку дослідницьких компетентностей.

Якісна професійна підготовка майбутніх вчителів історії потребує активізації пізнавальної діяльності студентів через НДД та творчо-

пошукову роботу, що сприятиме розвитку критичного мислення та креативності. Зміна ролі викладача в цьому контексті також є важливою, адже він має стати не просто джерелом знань, а й організатором навчального процесу, фасилітатором, який допомагає студентам знаходити власні шляхи до здобуття знань [3, с. 58]. Адже сутність дослідницького підходу полягає у створенні викладачем дискусійних ситуацій та організації процесу їх розв'язання. Такий стиль навчання передбачає наступну послідовність: створення і аналіз проблемних ситуацій; формування проблемних запитань; пошук способів вирішення проблеми шляхом висування гіпотез, доведення їх або спростування; підведення підсумків та рефлексія [6, с. 108]. Для розвитку дослідницьких навичок студентів-істориків важливо акцентувати увагу на проведенні проблемних лекцій та практичних занять, що стимулюють процес пізнання та сприяють залученню майбутніх фахівців до активних і систематичних пізнавальних дій.

При розробленні проблемних лекцій (лекція-дискусія, лекція-діалог, лекція-візуалізація, бінарна лекція, лекція-прес-конференція тощо) викладачі активно використовують активні та інтерактивні методи викладу теоретичного матеріалу. Цей досвід варто підтримувати практичними заняттями проблемного характеру, що базуються на співпраці студентів і викладача, таких як диспути, інтерактивні вправи, дидактичні ігри тощо. У організації практикумів для студентів-істориків, що мають дослідницький характер, ключовими методиками є: проектна робота, проблемно-пошукові завдання, кейс-методи, мозковий штурм, дидактичні ігри, опитування, прес-конференції, дискусії та презентація результатів досліджень [3, с. 59]. Найбільш дієвими типами практичних занять, що сприяють розвитку дослідницької культури студентів вищої школи є семінари-дискусії, семінари-дослідження і проектна діяльність.

Особливе місце в структурі наукової культури займає рефлексія. Рефлексію необхідно розглядати як окремий, специфічний вид дослідницької діяльності, яка допомагає студентові усвідомлювати, проектувати і прогнозувати свою навчально-дослідницьку роботу [7, с. 437]. Регулярний самоаналіз не тільки формує систему наукових і методологічних знань, але й стимулює творчий розвиток особистості. Тому важливим завданням майбутніх вчителів історії є освоєння методів рефлексивного мислення та їх активне використання в професійній діяльності.

Окремим аспектом організації дослідницького навчання є науково-дослідницька робота (НДР) майбутніх вчителів історії, яка здійснюється у закладах вищої освіти. Основні форми такої роботи студентів історичних спеціальностей є наступними: 1) НДР як частина

навчального процесу – підготовка курсових та кваліфікаційних (бакалаврських, магістерських) робіт; 2) НДР студентів-істориків, що здійснюється поза освітнім процесом, зокрема: робота у наукових товариствах, гуртках, дискусійних клубах; написання доповідей, статей; участь студентів у виконанні наукових проєктів [8, с. 6]. Організація дослідницької роботи здобувачів поза межами навчального процесу не лише покращить знання, набуті під час навчання, а й дасть можливість застосовувати їх на практиці. Для деяких студентів така діяльність стає початковим етапом для подальшої професійної наукової кар'єри.

Головною проблемою в організації НДР здобувачів вищої освіти визначають диференційований рівень мотивації студентів до такого виду діяльності. Зокрема, С. Вітвицька виділяє чотири рівні готовності студентів до дослідницького навчання: «дуже низький рівень, характерний для студентів у яких основний мотив виконання завдань необхідність отримати оцінку; низький рівень притаманний здобувачам, які поверхнево усвідомлюють сутність проблеми, ініціатива в організації дослідницької роботи належить викладачеві; достатній рівень передбачає наявність інтересу до пошукової роботи, середнього розвитку творчих можливостей, знання основ дослідницької діяльності, без визначення всіх її ключових ознак; високий рівень готовності передбачає потужну мотивацію до навчально-дослідницької діяльності, високий рівень творчих можливостей, детальне знання суті наукової роботи, володіння основними методами організації дослідницької роботи» [1, с. 170].

Впровадження інноваційних технологій і методів навчання дозволяє стимулювати мотивацію студентів до освоєння ключових аспектів професійної діяльності, сприяти розвитку ключових компетентностей і підготовці конкурентоспроможних фахівців [4, с. 100]. Комплексна реалізація навчально-дослідницької та наукової роботи студентів сприяє вирішенню таких завдань: формуванню історичного світогляду, прискореному освоєнню спеціальності, оволодінню методологією наукового дослідження, здатності застосовувати теоретичні знання на практиці, розвитку навичок самостійної пошукової діяльності, а також розширенню світогляду і наукової ерудиції здобувачів вищої освіти.

Отже, організація навчально-дослідницької діяльності майбутніх вчителів історії є важливим елементом удосконалення їхньої професійної підготовки у закладах вищої освіти. Застосування проблемних та інтерактивних методів навчання в освітньому процесі дозволяє реалізувати особистісно орієнтований підхід, розширює знання, уміння та навички студентів, сприяє розвитку ініціативності та творчого потенціалу, а також мотивує до самостійних пошуків. Крім того, саме навчання на дослідницькій основі є важливою технологією

для формування критичного мислення, активної життєвої позиції та національної свідомості студентської молоді.

Література

1. Вітвицька С. С. Готовність студентів до науково-дослідної діяльності як чинник формування творчої особистості. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: збірник наукових праць*. Рівне: МЕНУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2008. С. 168–170.

2. Гончарова Н. О. Методика викладання історії у вищій школі: навчальний посібник. Харків: ФОП Шейніна О. В., 2009. 328 с.

3. Давидок Р. П., Старжець В. І. Організація дослідницького навчання у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів історії. *Педагогічні науки. Педагогічні науки: теорія та практика*. 2024. № 2. С. 56–62.

4. Повідайчик О. С., Повідайчик М. М., Герич М. С. Залучення студентів до науково-дослідницької діяльності з перших курсів як педагогічна умова формування конкурентоздатних фахівців. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 20. Т. 2. С. 97–100.

5. Попадич О. О. Дослідницьке навчання як засіб формування виробничих функцій майбутнього педагога вищої школи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. № 1. С. 223–226.

6. Скорик Т. В. Методи проблемного навчання як шлях підвищення якості освіти у вищих навчальних закладах. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 144. С. 107–109.

7. Тушева В. В. Теоретичні основи формування науково-дослідницької культури студентів в системі вищої педагогічної освіти. *Вища освіта України: теоретичний і науково-методичний часопис*. 2010. Вип. 38. Т. 1. С. 435–439.

8. Яремчук В. П. Основи науково-дослідної роботи студентів: навчальний посібник для студентів факультетів гуманітарного профілю. Острого: Національний університет «Острозька академія», 2012. 56 с.